

Чабанюк Вадим Дмитрович –
викладач кафедри кримінального
права КНУВС

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОКУРОРА ЩОДО УСУНЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВопорушень

Розглянуто типові кримінально-процесуальні правопорушення, що вчиняються в досудовому провадженні, та діяльність прокурора щодо їх усунення.

Рассмотрены типичные криминально-процессуальные правонарушения, которые совершаются в досудебном производстве, и деятельность прокурора относительно их устранения.

The typical criminal procedural offences committed into pre-trial introduction and the prosecutor's activity to eliminate them were considered.

Ключові слова: кримінально-процесуальні правопорушення; прокурор; відповідальність; принцип законності.

Прокурорський нагляд за органами дізнання і досудового слідства становлять дії та рішення прокурора щодо реалізації наданих йому повноважень для попередження, виявлення та усунення кримінально-процесуальних правопорушень цими органами. Такий різновид нагляду, згідно з п. 2 ст. 121 Конституції України, ст. 1, 5, 29 і 30 Закону України "Про прокуратуру", являє собою самостійну ділянку прокурорської діяльності, що за обсягом посідає провідне місце серед решти функцій прокуратури.

Здійснюючи нагляд за законністю діяльності органів досудового розслідування, прокурор насамперед приділяє увагу нагляду за законністю та обґрунтованістю порушення і відмови в порушенні кримінальної справи. Виконуючи цю функцію, він керується вимогами КПК України, Закону України "Про прокуратуру" і наказу Генерального прокурора України "Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство" від 19 вересня 2005 р. № 4. При цьому наглядова діяльність

прокурора починається з нагляду за виконанням вимог закону щодо прийняття заяв і повідомлень про злочини та порядку їх розгляду.

Узагальнення практики прокурорського нагляду свідчить, що значної шкоди розкриттю злочинів завдають наявні в органах досудового розслідування факти укриття заяв і повідомлень про злочини від їх реєстрації, несвоєчасний їх розгляд і вирішення, незаконні й необґрунтовані відмови в порушенні кримінальних справ. Відповідно до цього Генеральний прокурор України вимагає принципово вирішувати питання про відповідальність посадових осіб, які допустили зазначені правопорушення, та вживати заходів щодо їх усунення.

Ураховуючи специфіку завдань щодо виявлення правопорушень у процесі прийому, реєстрації та вирішенні заяв і повідомлень про злочини, прокурор проводить перевірку таких вимог Закону:

про прийом заяв і повідомлень про злочини усіма посадовими особами піднаглядних підрозділів;

про своєчасну, повну та правильну реєстрацію заяв і повідомлень про злочини у відповідних структурах правоохоронних органів;

про порядок і способи отримання цими органами документів для вирішення заяв і повідомлень про злочини, а також законність й обґрунтованість прийнятих рішень.

Виявити порушення вимог закону про реєстрацію заяв і повідомлень про злочини прокурор може шляхом:

перевірки відмовних матеріалів;

вивчення кримінальних справ чи заяв і повідомлень про вчинення злочину;

отримання пояснень від відповідних осіб;

витребування документів від установ, підприємств та організацій, що звернулись із заявою чи повідомленням про злочин;

заслуховування доповідей чи звітів начальників слідчих відділів, слідчих й осіб, які проводять дізнання;

розгляду скарг на дії органів дізнання та досудового слідства;

давання доручення вищим органом чи посадовим особам щодо проведення перевірок діяльності нижчих підрозділів з питань прийому, реєстрації та розгляду заяв і повідомлень про злочини.

Виявлення правопорушень у вказаному напрямі діяльності органів дізнання та досудового слідства можливе і під час участі прокурора в розслідуванні злочинів чи при підтриманні державного обвинувачення в суді [1, с. 151].

Кінцевою метою прокурора є усунення виявлених правопорушень на стадії порушення кримінальної справи для їх попередження надалі. Досягнення цієї мети можливо лише на підставі застосування прокурором відповідних заходів реагування. Прокурор за результатами перевірки має вжити таких заходів:

- 1) відмінити незаконні постанови органу дізнання або слідчого;
- 2) прийняти рішення з тих питань, які необхідно вирішити;

3) дати вказівку відповідним державним органам зареєструвати ті заяви і повідомлення про злочини, що були приховані від реєстрації, а також внести приховані від обліку злочини в обліково-реєстраційні документи;

4) вжити заходів щодо відновлення порушення прав фізичних і юридичних осіб;

5) притягнути до відповідальності винних у порушенні закону осіб, а також тих, з вини яких вчинено такі порушення. Йдеться, насамперед, про дисциплінарну відповідальність працівників ОВС; про дисциплінарну відповідальність тих осіб, дії яких утворюють склад адміністративного правопорушення, але органи досудового розслідування залишили їх без належного реагування. Якщо під час прокурорської перевірки будуть встановлені ознаки злочину, вчиненого дізнавачем, слідчим, прокурор порушує кримінальну справу, доручаючи її розслідування слідчому прокуратури;

6) за потреби внести подання для реагування на вищезазначені порушення закону й забезпечити відповідальність винних осіб;

7) якщо під час перевірки будуть встановлені факти заподіяння збитків незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокурор, відповідно до ст. 53-1 КПК України, Закону України "Про порядок відшкодування збитку, заподіяного громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду" від 1 грудня 1994 р., має вжити заходів щодо сприяння особам для відшкодування їм збитків;

8) для актуалізації заходів прокурорського реагування на виявлені правопорушення, причини й умови, що сприяють їх вчиненню, прокурор може обговорити результати перевірки на міжвідомчих нарадах правоохоронних органів; нарадах оперативних працівників й осіб, допущених до прийому, реєстрації, перевірки і вирішення заяв та повідомлень про злочини при керівнику органу, оперативних або координаційних нарадах;

9) організовувати заняття щодо вивчення правозастосовниками чинного законодавства, наказів й інструкцій Генерального прокурора України та міністра внутрішніх справ з конкретних питань їх діяльності, використовуючи при цьому отримані дані у процесі здійснення прокурорського нагляду;

10) згідно з отриманими даними, прокурор має внести пропозицію про вдосконалення роботи довідково-інформаційної служби ОВС щодо розшуку безвісти зниклих громадян, правильного ведення оперативно-розшукових справ на вказаних осіб, а також журналу реєстрації таких справ; своєчасне затребування ОВС з бюро судово-медичних експертиз заповнених бланків запитів ідентифікаційних даних особи трупа; постановки трупа на централізований облік в інформаційному центрі Управління внутрішніх справ. При встановленні фактів несвоєчасного реагування органів дізнання і слідства на сигнали про

виявлення трупів прокурор повинен вжити заходів щодо покращення організації і формування оперативних груп з участю експерта-криміналіста і судово-медичного експерта для огляду місця події, трупа, проведення його дактилоскопіювання, фото-, відеозйомки, оформлення всіх документів, необхідних для встановлення особистості загиблого. За наявності підстав прокурор зобов'язаний дати вказівку про заборону видачі дозволу на захоронення невідомих трупів до заведення оперативно-розшукових справ і постановки трупа на централізований облік.

Повноваження прокурора щодо зазначених питань поширюються і на органи охорони здоров'я і судово-медичної експертизи. Водночас, вживаючи заходів щодо усунення правопорушень у названих органах, прокурор повинен керуватися не тільки КПК України, законами України "Про прокуратуру", "Про судову експертизу" від 25 лютого 1994 р., а й наказом МВС України "Про затвердження Інструкції про організацію розшуку осіб органами внутрішніх справ" від 29 липня 2002 р. № 765 (погоджено з Генеральним прокурором України, Головою Державного департаменту України по виконанню покарань і Міністерства здоров'я України);

11) одночасно прокурор має направити керівнику органу охорони здоров'я вимоги щодо вжиття заходів, які забезпечують виконання всіма керівниками медичних закладів свого обов'язку про своєчасне повідомлення ОВС про осіб, які поступили на лікування без відповідних документів і які не можуть повідомити про себе необхідні дані, а також направлення повідомлень про факти смерті невстановлених осіб. Реагування "... прокурора на виявлення порушення закону при прийомі, реєстрації, перевірці й розгляду заяв і повідомлень про злочини і пригоди повинно бути, – як зазначає В.С. Зеленецький, – комплексним, багатоплановим, що охоплює різні органи, установи, підприємства й організації, які причетні до цього виду діяльності. Але головним органом, до повноважень якого належить вжиття більшості заходів реагування, є все ж територіальні підрозділи ОВС. Для усунення порушень закону в їх діяльності прокурору слід використовувати увесь арсенал як правових, так і неправових засобів і на цій підставі домогтися не тільки усунення виявлених порушень закону, а й попередити можливість його порушення в подальшому, а для цього необхідно вжити заходів щодо усунення причин й умов, які сприяли порушенню закону" [2, с. 189–193].

Досить розповсюдженим на практиці є таке кримінально-процесуальне правопорушення, як незаконна відмова в порушенні кримінальної справи. Деякі прокурори в разі виявлення незаконної постанови про відмову в порушенні справи, але за відсутністю достатніх матеріалів для порушення справи, скасовують таку постанову і направляють матеріали для додаткової перевірки. Однак зазначене рішення також є процесуальним порушенням, оскільки суперечить буквальному змі-

сту ч. 4 ст. 100 КПК України, яка закріпила, що в разі безпідставної відмови в порушенні справи слідчим або органом дізнання прокурор своєю постановою скасовує їх постанову і порушує справу.

На практиці прокурори нерідко повертають матеріали неповністтю перевірених заяв про злочини для додаткової перевірки без скасування постанови про відмову в порушенні кримінальної справи, що також не відповідає вимогам ч. 4 ст. 100 КПК України. Крім того, без скасування такої постанови в органа досудового розслідування немає процесуальних підстав для додаткової перевірки заяви або повідомлення про злочин. "Вихід з такого становища може бути знайдений, якщо прокурор отримує право, – як слушно зауважує В.П. Горбачов, – скасувати постанову про відмову в порушенні кримінальної справи не тільки з одночасним порушенням кримінальної справи, а й без її порушення. В останньому випадку прокурор має повернути матеріали для додаткової перевірки, а вже за результатами цієї перевірки може бути порушено кримінальну справу або в разі відсутності підстав для цього відмовлено в її порушенні" [3, с. 142]. Така пропозиція збігається з думкою, яку висловили В.Т. Маляренко та І.В. Вернидубов [4, с. 55].

У ст. 25 КПК України зазначено, що прокурор зобов'язаний на всіх стадіях кримінального судочинства "... своєчасно вживати передбачених законом заходів до усунення всяких порушень закону, від ко-го б ці порушення не виходили".

Для реалізації цих вимог прокурор на стадії досудового розслідування наділений широкими правами. Прокурор має право давати вказівки органам дізнання і досудового слідства. Такі вказівки прокурор у межах своєї компетенції може давати в кожній справі, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування. У КПК України визначено низку процесуальних дій, за якими є доцільним утручання прокурора. Так, він "... дає письмові вказівки про розслідування злочинів, про обрання, зміну або скасування запобіжного заходу, кваліфікацію злочину, проведення окремих слідчих дій та розшук осіб, які вчинили злочини" (п. 3 ст. 227 КПК України). Таким чином, можна констатувати, що прокурор повинен приділяти особливу увагу вирішенню цих питань, щоб своєчасно усунути правопорушення.

Вказівки, як правило, дає прокурор у письмовій формі. Письмові вказівки прокурора при розслідуванні злочинів є процесуальними документами, що долучаються до матеріалів кримінальної справи, а їх копії залишаються в наглядовому провадженні. Виконання вказівок прокурора для слідчих й органів дізнання є обов'язковим, за винятком випадків, передбачених у ст. 114 КПК України, коли йдеться про притягнення як обвинуваченого; про кваліфікацію злочину та обсяг обвинувачення; про направлення справи для притягнення обвинуваченого до суду; про закриття справи. У цих випадках слідчий, у разі незгоди з вказівками, має право подати кримінальну справу вищому прокурору з письмовим викладом своїх заперечень. У цьому разі прокурор або

скасовує вказівки нижчого прокурора, або доручає провадження слідства в цій справі іншому слідчому.

Законом не регламентовано строки виконання вказівок прокурора. Тому в практичній діяльності виникає питання про те, чи може прокурор визначити строк виконання своїх вказівок. Практика свідчить, що прокурори, направляючи органу дізнання чи слідчому вказівки, визначають строки їх виконання. Такий порядок підтримується науковцями. Так, Д.М. Бакаєв зазначає, що "... визначення строку виконання дисциплінує слідчого, дає можливість прокурору проконтролювати своєчасність виконання вказівок" [5, с. 31]. З такою позицією погоджуються П.М. Коркач та С.М. Іванов [6, с. 230]. На наш погляд, строки виконання органами досудового розслідування письмових вказівок прокурора мають бути регламентовані в законодавчому порядку.

Використовуючи письмову вказівку як акт прокурорського реагування, прокурор не лише усуває кримінально-процесуальні правопорушення, вчинені при розслідуванні, а й попереджає їх. Контроль за виконанням вимог, що містяться у вказівках, прокурор здійснює шляхом перевірки наглядових проваджень, у яких містяться копії вказівок у справі, із зазначенням строку їх виконання.

До актів прокурорського реагування на правопорушення при провадженні дізнання та досудового слідства слід віднести постанову прокурора про скасування незаконних і необґрунтованих постанов слідчих та органів дізнання. КПК України вимагає від органів досудового розслідування, щоб їх постанови були законними й обґрунтованими. Порушення цих вимог призводить до порушення принципу законності та прав учасників процесу, негативно впливає на порядок проведення дізнання і досудового слідства. Саме тому прокурору необхідно перевіряти законність та обґрунтованість постанов, які виносять слідчі й органи дізнання. Незаконну постанову прокурор зобов'язаний скасувати. У постанові прокурора про скасування незаконної постанови обов'язково зазначаються причини прийняття такого рішення, а також строк, за яким необхідно усунути правопорушення.

Потрібно враховувати, що деякі постанови слідчих не підлягають виконанню без санкції прокурора, тому немає потреби їх скасовувати. Деякі постанови не скасовуються, оскільки вони вже виконані, а отже, в такому разі допущене правопорушення усувається іншим шляхом. Наприклад, слідчий вносить необґрунтовану постанову про обшук приміщення. Якщо обшук не виконано, то прокурор скасовує таку постанову, а коли постанову виконано, то прокурор не скасовує її, а звертає увагу на допущене правопорушення відповідних посадових осіб і вирішує питання про відповідальність слідчого. КПК України передбачено й такі повноваження прокурора, як усунення особи, яка провадить дізнання, або слідчого від подальшого ведення дізнання або досудового слідства, якщо вони допустили порушення закону при розслідуванні справи (п. 10 ч. 1 ст. 227 КПК України).

Законом не визначено, за які правопорушення і за яких обставин прокурор зобов'язаний застосувати вказані повноваження. Практика свідчить, що в конкретному випадку він особисто вирішує це питання, ураховуючи тяжкість правопорушення, обставини справи, наслідки, що настали або могли настати, а також дані про слідчого чи дізнавача. Вважаємо, що у КПК України слід навести вичерпний перелік кримінально-процесуальних правопорушень, при вчиненні яких особа, яка проводить дізнання, або слідчий усуваються прокурором від подальшого ведення досудового розслідування. Інакше можливі зловживання прокурора при реалізації зазначеного провадження.

Однією з форм реагування на кримінально-процесуальні правопорушення є закриття кримінальної справи. Кримінальну справу, що перебуває у провадженні слідчого або органу дізнання, прокурор зобов'язаний закрити, якщо будуть встановлені обставини, передбачені ст. 6 КПК України, або за недоведеності участі обвинуваченого у вчиненні злочину (п. 2 ст. 213 КПК України).

Перевірку кримінальної справи з метою встановлення підстав для її закриття прокурор проводить як з власної ініціативи, так і за скаргою заінтересованої особи або її представника.

До заходів, які прокурор застосовує, щоб усунути чи попередити правопорушення, слід віднести вилучення від органу дізнання будь-якої справи і передачу її слідчому, передачу від одного органу досудового слідства іншому, а також від одного слідчого іншому.

У п. 9 ч. 1 ст. 227 КПК України передбачено повноваження прокурора щодо забезпечення найбільш повного й об'єктивного розслідування. Якщо прокурор встановить, що справа про злочин, який не є тяжким або особливо тяжким, перебуває у провадженні органів дізнання більше десяти днів з моменту встановлення особи, яка його вчинила, то він повинен вилучити справу та передати її слідчому. Такими ж мають бути дії прокурора і стосовно кримінальних справ, у яких розслідування проводять органи дізнання, якщо до підозрюваного обрано запобіжний захід і дізнання проводиться більше п'яти діб з моменту обрання цього заходу.

Згідно з п. 9 ч. 1 ст. 227 КПК України прокурору надано право передавати справу від одного органу досудового слідства іншому, однак це положення не конкретизується з урахуванням вимог ст. 112 КПК України, яка визначає підслідність. Ми поділяємо думку П.М. Коркача та С.М. Іванова, що "... вилучення і передача справи від одного органу досудового слідства іншому можуть здійснюватися прокурором у випадках виявлення порушень закону про підслідність" [6, с. 233].

Однією з форм реагування на кримінально-процесуальні правопорушення є внесення прокурором подання про порушення законів при розслідуванні злочинів. Незважаючи на те, що ст. 23 Закону України "Про прокуратуру" присвячена поданню прокурора при здійсненні функції нагляду за додержанням і застосуванням законів, за-

стосування його при нагляді за розслідуванням кримінальних справ цілком виправдане й не суперечить нормам КПК України та Закону України "Про прокуратуру".

У поданні, яке вноситься прокурором при нагляді за додержанням законів при розслідуванні кримінальних справ, наводяться факти правопорушень і пропонується вжити заходів щодо усунення причин й умов, які сприяють вчиненню кримінально-процесуальних правопорушень, а також заходи реагування стосовно винних посадових осіб.

"Таким чином, у поданні прокурора викладаються порушення, що вже, як правило, прокурором усунуті. Тому є підстави стверджувати, – підкреслюють П.М. Каркач і С.М. Іванов, – що мета подання – це попередження порушень закону шляхом спонукання відповідних керівників органів дізнання і досудового слідства до вжиття заходів з ліквідації причин та умов, які сприяють порушенню закону. В основу подання покладаються матеріали узагальнень практики нагляду, перевірки виконання законів, вивчення динаміки і причини порушення. Подання необхідно вносити тим посадовим особам, від яких залежить своєчасність вжиття найбільш дієвих заходів до усунення порушень законів, причин порушень і умов, що їм сприяють. У кожному конкретному випадку прокурор, ураховуючи стан законності при розслідуванні злочинів, сам визначає адресат, якому доцільно направити подання" [6, с. 234].

Одним із способів виявлення й усунення правопорушень, учинених дізнавачами та слідчими, є прийняття і розгляд скарг та швидке і правильне реагування на них.

Чинним КПК України передбачено порядок оскарження дій і постанов органів дізнання. Згідно зі ст. 110 КПК України прокурор зобов'язаний розглянути скаргу протягом десяти днів. Що стосується оскаржень дій слідчого, то скарги можуть бути подані прокурору як безпосередньо, так і через слідчого, який повинен протягом доби направити прокуророві скаргу, що надійшла до нього, разом зі своїми поясненнями. Прокурор протягом трьох діб зобов'язаний розглянути її (ст. 234, 235 КПК України). Таким чином, прокурор зобов'язаний розглядати скарги на дії слідчих протягом трьох діб, а на дії органів дізнання – десяти діб. "Такі розбіжності у строках розгляду скарг, – зазначають В.Т. Маляренко та В.І. Вернидубов, – нічим не можна пояснити" [4, с. 82]. Тому слід підтримати їх пропозицію, що "... у новому КПК необхідно встановити строк розгляду скарг прокурором – п'ять діб після одержання скарги" [4, с. 82].

Окремо розглянемо питання про оскарження прокурору постанови слідчого про закриття справи. КПК України передбачено, що постановою слідчого про закриття справи в семиденний строк із дня одержання її копії чи письмового повідомлення може бути оскаржена прокуророві, який знайомиться зі справою, і не пізніше 30 днів із дня надходження скарги приймає рішення: скасовує постанову про за-

криття справи і відновлює досудове слідство або залишає скаргу без задоволення. Такий порядок оскарження постанови про закриття кримінальної справи і строки розгляду скарги "... не сприяють оперативності розслідування та можуть призвести до втрати доказів" [4, с. 78]. Тому до ст. 215 КПК України слід внести зміни, що така скарга розглядається не пізніше п'яти днів з дня надходження матеріалів, на підставі яких було прийнято рішення про закриття кримінальної справи.

За ст. 228, 229 КПК України як завершальний етап прокурорського нагляду за виконанням законів органами дізнання і досудового слідства виділяється діяльність прокурора у справі, що надійшла з обвинувального висновком. Після закінчення слідства і пред'явлення обвинуваченому та його захисникові матеріалів справи, ознайомлення потерпілого, цивільного позивача і цивільного відповідача з матеріалами справи слідчий складає обвинувальний висновок і направляє справу прокуророві. Щоб не допустити направлення до суду справи, в якій допущені кримінально-процесуальні правопорушення, що перешкоджають судовому розгляду, прокурор зобов'язаний протягом не більше п'яти діб ретельно вивчити справу і перевірити всі обставини, зазначені у ст. 228 КПК України. Якщо такі правопорушення будуть встановлені, прокурор зобов'язаний повернути кримінальну справу слідчому зі своїми вказівками для проведення додаткового розслідування (п. 2 ч. 1 ст. 229 КПК України). Таким чином, це ще один акт прокурорського реагування на правопорушення, вчинені при проведенні дізнання та досудового слідства.

У юридичній літературі Ю.О. Гришин висловив пропозицію про запровадження такого засобу прокурорського реагування на кримінально-процесуальні правопорушення, як принесення протесту на дії і рішення слідчого з подальшою можливістю звернення прокурора до суду для вирішення питання про скасування рішень слідчого [7, с. 87].

О.В. Баулін та Н.С. Карпов також пропонують приблизний порядок усунення правопорушень. При їх виявленні, – вважають вони, – прокурор повинен тільки приносити протести на дії та рішення слідчого. "Якщо прокурор отримав для ознайомлення матеріали кримінальної справи, то він зобов'язаний на вимогу слідчого упродовж 24 годин повернути їх зі своїми пропозиціями або зауваженнями. Пропозиції прокурора повинні обов'язково розглядатися слідчим, але вони не є обов'язковими для виконання. При незгоді з ними слідчий упродовж трьох діб повідомляє прокурора про неможливість або недоцільність їх виконання. У випадку винесення прокурором протесту на дію або рішення слідчого останній був би, – зазначають О.В. Баулін та Н.С. Карпов, – зобов'язаний протягом доби розглянути акт прокурорського реагування і про результати розгляду проінформувати прокурора. Якщо слідчий погоджується зі змістом протесту, то він скасовує або змінює своє рішення чи проводить слідчі дії повторно з тим, щоб привести їх у відповідність із законом. У разі відхилення протесту слідчий

складає мотивовану постанову, копію якої впродовж доби надсилає прокурору. Одержавши постанову про відхилення протесту або при ухваленні слідчого від його своєчасного розгляду, прокурор має право звернутися до судового розгляду (слідчого судді). Суддя приймав би рішення (постанову) про повне або часткове скасування опротестованих прокурором рішень слідчого чи про визнання такими, що не мають юридичного значення, протоколів слідчих дій" [8, с. 151].

Ми не поділяємо висловлені пропозиції, оскільки вони суперечать ст. 121 Конституції України, відповідно до якої на прокуратуру покладається нагляд за додержанням законів органами, що проводять дізнання та досудове слідство. Правова реалізація вказаних думок призведе до порушення вимог закону щодо безперервності прокурорського нагляду. Втручання прокурора у діяльність піднаглядних органів є припустимим не лише з метою встановлення порушень закону, причин й умов, що призвели до таких порушень [9, с. 12]. Тому об'єктом прокурорського нагляду в досудовому провадженні повинна бути не тільки законність дій слідчого і прийнятих ним актів, а також його діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Прокурорський нагляд в Україні : курс лекцій [для студ. юрид. вищ. навч. закл.] / [кол. авторів : В. Т. Нор, Я. О. Береський, І. І. Когутичук та ін.] ; за ред. проф. В. Т. Нора. – Львів : Трида плюс, 2002. – 152 с.
2. Зеленецький В. С. Прокурорський надзор за исполнением органами дознания и досудебного следствия законов при приеме заявлений и сообщений о преступлениях : [монография] / Зеленецкий В.С. – Х. : Восточно-региональный центр гуманитарно-образовательных инициатив, 2004. – 400 с.
3. Горбачов В. П. Питання порушення кримінальної справи у проектах нового Кримінально-процесуального кодексу України / В. П. Горбачов // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. пр. – Донецьк, 2004. – № 1. – С. 129–145.
4. Маляренко В. Т. Прокурор у кримінальному судочинстві / В. Т. Маляренко, І. В. Вернидубов. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 240 с.
5. Бакаев Д. М. Сущность задач, формы и методы прокурорского надзора / Д. М. Бакаев, Х. Цымбалистенко. – Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 1999. – 130 с.
6. Каркач П. М. Органи прокуратури України : [навч.-метод. посіб.] / П. М. Каркач, С. М. Іванов. – Х. : Видовець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. – 360 с.
7. Гришин Ю. А. Окончание досудебного следствия с составлением обвинительного заключения: проблемы и пути реформирования / Ю. А. Гришин. – Луганск : РИО ЛИВД, 1999. – 252 с.
8. Баулін О. В. Процесуальна самостійність і незалежність слідчого та їх правові гарантії : [монографія] / О. В. Баулін, Н. С. Карпов ; за заг. ред. З. Д. Смітінко. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2001. – 232 с.
9. Долежан В. В. Проблемы компетенции прокуратуры : автореф. дис. на соискание ученой степени доктора юрид. наук : спец. 12.00.09 "Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза" / В. В. Долежан. – М., 1991. – 45 с.